

درس فارج فقه مضرت آیت الله مسینی بوشهری (دامت برکاته)

موضوع کلی: تتمه احکام غسل

تاریخ: ۱۳ دی ۱۴۰۱

موضوع جزئی: عدم اجزاء غسل استحاضه متوسطه از وضو

مصادف با: ۱۰ جمادی الثانی ۱۴۴۴

سال تحصیلی: ۱۴۰۲-۱۴۰۱

جلسه: ۴۹

«الحمد لله رب العالمین و صلی الله علی محمد وآله الطاهرین و اللعن علی اعدائهم اجمعین»

نظر مرحوم آیت الله خویی (ره)، مبنی بر عدم اجزاء غسل استحاضه متوسطه از وضو

همان گونه که قبلاً عرض شد، مرحوم آیت الله خویی (ره) معتقد است که غسل مطلقاً اعم از اینکه غسل جنابت باشد یا غسل غیر جنابت باشد و اعم از اینکه واجب باشد یا مستحب باشد از وضو کفایت می کند. ایشان یک استثناء را مطرح کرده است و آن درباره استحاضه متوسطه بود که فرموده است که غسل استحاضه متوسطه از وضو کفایت نمی کند و زن علاوه بر غسل استحاضه باید برای هر نمازی که می خواهد بخواند، وضو نیز بگیرد.

دلیل لزوم وضو در کنار استحاضه متوسطه

مرحوم آیت الله خویی (ره) فرموده است که نصّ خاص وجود دارد که بر لزوم وضو در کنار غسل استحاضه متوسطه دلالت دارد. ایشان در ادامه فرموده است که شاید علت لزوم وضو در کنار استحاضه متوسطه، این باشد که وجوب غسل برای نماز صبح، ظهر و عصر و مغرب و عشاء، در استحاضه کثیره و عدم تعرض به ضمیمه وضو به غسل از این باب بوده است که چون مولی در مقام بیان بوده است و فقط به غسل کردن برای هر یک از نمازهای یومیّه اشاره کرده است و به لزوم وضو اشاره نکرده است، از این حکایت دارد که در استحاضه کثیره، وضو لازم نیست و غسل از وضو کفایت می کند، ولی اکتفا کردن به یک غسل برای همه نمازهای یومیّه، در استحاضه متوسطه و امر به وضو گرفتن برای نماز، حاکی از این است که غسل به تنهایی برای نماز کافی نیست و باید وضو نیز به غسل ضمیمه شود و دلیل آن شاید این باشد که شارع مقدس در رابطه با استحاضه متوسطه نسبت به استحاضه کثیره، برای مکلف تخفیف قائل شده است چون در رابطه با استحاضه کثیره فرموده است که مکلف باید یک غسل برای نماز صبح، یک غسل برای نماز ظهر و عصر و یک غسل نیز برای نماز مغرب و عشاء انجام بدهد، لکن در استحاضه متوسطه بعد از آنکه شخص غسل می کند، به خاطر فاصله ای که بین غسل و نمازی که می خواهد بخواند، ایجاد می شود و در این فاصله جریان و سیلان دارد چون از یک سو میان غسل و نماز خواندن فاصله می افتد و از سوی دیگر خون نیز جریان و سیلان دارد، شارع مقدس امر کرده است که شخص برای هر نمازی که می خواهد بخواند باید وضو بگیرد.

پس علت امر به وضو در استحاضه متوسطه این است که چون بین غسلی که زن انجام می دهد و نمازهایی که بعد می خواهد بخواند فاصله ایجاد می شود و همچنین، چون خون جریان و سیلان دارد، شارع مقدس به مکلف تخفیف داده است و فرموده است که به جای اینکه برای هر نماز غسل کند، در طول روز، انجام یک غسل کافی است و به جای غسل، برای خواندن هر نماز وضو بگیرد.

نظر فقها در رابطه با اجزاء یا عدم اجزاء غسل استحاضه متوسطه از وضو

بسیاری از فقها از جمله مرحوم آیت الله خویی (ره)، مرحوم آیت الله تبریزی (ره)، آیت الله سیستانی (حفظه الله تعالی)، آیت الله زنجانی (حفظه الله تعالی) و بعضی از بزرگان دیگر معتقدند که غسل استحاضه متوسطه به دلیل خاص، از تحت کفایت غسل از وضو خارج شده است و اگر دلیل خاص نبود، غسل استحاضه متوسطه نیز همانند سایر اغسال از وضو کفایت می کرد و نیازی به ضمیمه

وضو به آن نبود و حکمتِ دلیل خاص نیز همان‌گونه که در قول مرحوم آیت الله خویی (ره) بیان شد، این است که چون بین غسل و نمازهایی که شخص می‌خواهد بخواند فاصله می‌افتد و در این فاصله، خون جریان و سیلان دارد و خارج می‌شود لذا از باب تخفیفی که شارع به مکلف داده است، مکلف در طول روز یک غسل می‌کند و به جای اینکه برای هر نمازی که می‌خواند غسل کند، برای هر نماز وضو می‌گیرد.

عده‌ای از فقها و بزرگان دیگر، مثل آیت الله مکارم شیرازی (حفظه الله تعالی)، آیت الله نوری همدانی (حفظه الله تعالی) و آیت الله وحید خراسانی (حفظه الله تعالی) گفته‌اند که در استحاضه متوسطه غسل کفایت نمی‌کند و دلیل آن، این است که استحاضه متوسطه مبطل وضوست و چون دائماً خون جریان دارد، وضویی که شخص قبلاً گرفته است، باطل می‌شود لذا برای نماز بعدی باید دوباره وضو بگیرد و همین‌طور برای نمازهای بعدی نیز باید مجدداً وضو بگیرد. پس ضمیمه وضو در کنار غسل استحاضه متوسطه به خودی خودش لازم نیست، بلکه لزوم وضو در استحاضه متوسطه به این خاطر است که خون جریان و سیلان دارد که چون وضوی قبلی با خروج خون باطل می‌شود، شخص باید برای نماز بعدی دوباره وضو بگیرد بنابراین، اگر زنی که استحاضه متوسطه دارد، غسل کند و تا نماز بعدی که می‌خواهد بخواند خونی از او خارج نشود، نیازی به وضو ندارد و با همان غسلی که انجام داده است، می‌تواند نماز بخواند، ولی چون به حسب عادت، معمولاً خون جریان و سیلان دارد باید برای نمازهای بعدی وضو بگیرد لذا تعبّدی در کار نیست که گفته شود که در هر صورت، حتی در صورت عدم خروج خون نیز شخص باید برای نماز بعدی که می‌خواهد بخواند، وضو بگیرد.

نظر مختار

به نظر می‌رسد که با توجه به مباحثی که مطرح شد، در سایر اغسال [غیر از غسل جنابت]؛ واجب باشند یا مستحب باشند نیز همانند غسل جنابت، وضو لازم نیست و غسل از وضو کفایت می‌کند، لکن همان‌گونه که جمعی از بزرگان قائل به استحباب وضو در کنار سایر اغسال شده‌اند، نظر مختار نیز این است که مستحب است که انسان اگر غسلی غیر از جنابت انجام داد، برای نماز وضو نیز بگیرد.

سؤال: محلّ وضو گرفتن، در غسل‌های واجب و مستحب کجاست؟ یعنی بر فرض لزوم یا جواز وضو در کنار غسل، باید قبل از غسل وضو گرفت یا محلّ وضو بعد از غسل است؟

پاسخ: اگر مثل مرحوم امام خمینی (ره)، معتقد بودیم که وضو در کنار غسل واجب است یا اگر جواز وضو با غسل را قائل شدیم، برای محل وضو سه صورت متصور است؛

صورت اول، اینکه نخست وضو گرفته شود و سپس غسل شود.

صورت دوم، اینکه در اثناء غسل، وضو گرفته شود چون در غسل ترتیبی موالات معتبر نیست بنابراین، در اثناء غسل ترتیبی می‌توان وضو گرفت.

صورت سوم، اینکه نخست غسل شود و سپس وضو گرفته شود.

مقتضای اطلاق مرسله دوم ابن ابی عمیر که در جلسات گذشته به آن اشاره شد [عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عُثْمَانَ أَوْ غَيْرِهِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع)؛ قَالَ: «فِي كُلِّ غُسْلٍ وَضُوءٌ إِلَّا الْجَنَابَةَ»^۱] جواز اتیان وضو قبل، بعد و در اثناء غسل است و هر سه صورت مذکور را شامل می‌شود.

اما مرسله اول ابن ابی عمیر [عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ رَجُلٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع)؛ قَالَ: «كُلُّ غُسْلٍ قَبْلَهُ وَضُوءٌ إِلَّا الْجَنَابَةَ»^۲] بر این دلالت دارد که وضو باید قبل از غسل باشد.

سؤال این است که آیا این روایت، مرسله دوم ابن ابی عمیر را تقیید می‌زند یا تقیید نمی‌زند؟ به این نحو که گفته شود که وضو باید قبل از غسل باشد.

مرحوم آیت الله خویی (ره) فرموده است که مرسله دوم ابن ابی عمیر، مقید نیست چون احتمال داده می‌شود که این دو روایت یک روایت باشند نه دو روایت و یک روایت نمی‌تواند مقید خودش باشد و خودش را تقیید بزند.

لکن، صحیح این است که بگوییم که این دو روایت مرسله، دو روایتند و یک روایت نیستند چون ابن ابی عمیر، گرچه یک راوی است ولی می‌تواند دو روایت نقل کند و مجرد وجود ابن ابی عمیر در اسناد این دو روایت موجب نمی‌شود که این دو روایت را یک روایت بدانیم، پس یکی از این دو روایت که مرسله اول باشد، روایت دوم را تقیید می‌زند و بر فرض وجوب وضو در کنار غسل، گفته می‌شود که مطلق بر مقید حمل می‌شود بنابراین، واجب است که قبل از غسل، وضو گرفته شود.

البته اگر کسی قائل به وجوب وضو در کنار غسل نباشد و فقط به جواز مشروعیت وضو قائل باشد، تقیید مذکور، ممکن نیست چون در مستحبات، مطلق بر مقید حمل نمی‌شود و مشروعیت وضو از باب فضیلت است و از باب وجوب نیست.

«الحمد لله رب العالمين»

۱. شیخ حر عاملی، وسائل الشیعة، ج ۲، کتاب الطهارة، ابواب الجنابة، باب ۳۵، ص ۲۴۸، ح ۲.

۲. همان، ح ۱.